

UWAGI O ŚWIATOWYM OBROTCIE ZBOŻEM W ROKU 1959/60

Ostatnie piętnastolecie w światowej wymianie towarowej cechuje poważny wzrost obrotu zbożem. W porównaniu z okresem przedwojennym produkcja i obrót zbóż wzrosły prawie o połowę, przy czym obrót zbożami chlebowymi był większy o połowę od obrotów zbożami pastewnymi. Dopiero w ostatnim okresie zaobserwować można przesunięcia w wspomnianej proporcji na korzyść zbóż pastewnych. Zjawisko to tłumaczy się szybkim wzrostem produkcji hodowlanej w krajach rozwiniętych gospodarczo, co z kolei przyczynia się do rozszerzenia popytu na zboża pastewne. Wzrost obrotów zbożami pastewnymi ilustruje tabela 1.

Tabela 1
Światowy eksport zbóż chlebowych i pastewnych w latach 1958/59 i 1959/60
(mln ton)^a

	1958/59	1959/60	Wzrost w. %
Zboża chlebowe ^b	31,6	32,7	+4
Zboża pastewne ^c	19,8	21,4	+8

^a Nie uwzględniono obrotu pomiędzy krajami obozu socjalistycznego, natomiast włączono obrót pomiędzy krajami Wschodu i Zachodu.

^b pszenica, żyto,

^c jęczmień, owies, kukurydza, proso, sorgo.

W dziedzinie międzynarodowego obrotu zbożami paszowymi zaobserwować można trzy główne tendencje.

Po pierwsze, poważnie wzrósł światowy eksport kukurydzy, przy czym poważną część dostaw skierowana jest do krajów europejskich. Prawie połowę w światowym obrocie zbożami paszowymi stanowi kukurydza. W 1959/60 roku światowy obrót kukurydzą wzrósł o 40% w porównaniu ze średnią dla lat 1951—1955.

Po drugie, Stany Zjednoczone stają się z roku na rok coraz poważniejszym dostawcą zbóż pastewnych. W 1959/60 roku dostawy Stanów Zjednoczonych stanowiły 60% obrotu światowego.

Po trzecie, kraje Europy Zachodniej stały się głównymi importerami zbóża przewidzianego na paszę. Zachodnio-europejski import stanowił 75% światowego importu, w tym udział krajów Wspólnego Rynku kształtował się w granicach 40%. Oczekiwać należy, że w roku 1960/61 przywóz zbóż pastewnych do krajów europejskich nieco się zmniejszy.

Kierunki geograficzne eksportu i importu w 1959/60 roku nie uległy istotnym zmianom w porównaniu z latami ubiegłymi. Spośród pięciu głównych eksporterów zbóż, czterej (Stany Zjednoczone, Argentyna, Australia i Francja) regularnie zwiększali swoje dostawy, natomiast dostawy kanadyjskie, które poczęły maleć od 1957/58 roku, uległy dalszej obniżce w 1959/60 roku.

Kraje eksportujące zboże można z łatwością podzielić na dwie grupy. Do grupy pierwszej zaliczyć należałoby kraje dysponujące poważnymi nadwyżkami zbóż

¹ Opracowano na podstawie „World Grain trade statistics. 1958/59 i 1959/60 — Monthly Bulletin of Agricultural Economic and Statistics I. 1961 Rzym — FAO. Revue de la situation agricole en Europe a la fin de 1960 — Genewa 1961.

(Stany Zjednoczone, Kanada). Wielkości przewidziane na eksport określone są nie w zależności od wysokości zbioru w danym roku, a determinowane są przede wszystkim przez zapotrzebowanie krajów importujących oraz przyjęte zasady w polityce zagranicznej. W grupie drugiej natomiast znajdują się kraje, których wielkości eksportowych nadwyżek uzależnione są przede wszystkim od wysokości uzyskanych zbiorów.

Tabela 2

Wywóz zbóż z głównych pięciu krajów eksportujących

Kraje	Średnia 1952—1957	1958/59	1959/60	1959/60 w stosunku do średniej 1952—1957
	w mln ton			w procentach
Zboża łącznie				
Stany Zjednoczone	15,24	22,64	24,75	+62,1
Kanada	11,00	9,88	9,10	-17,4
Argentyna	4,93	5,74	6,14	+24,5
Australia	3,18	3,13	4,16	+30,8
Francja	1,97	0,94	2,29	+16,2
Zboża pastewne				
Stany Zjednoczone	5,59	10,40	10,85	+93,9
Kanada	2,49	1,59	1,40	-42,7
Argentyna	2,01	2,86	3,96	+96,5
Australia	0,67	1,08	0,86	+28,4
Francja	0,40	0,08	0,53	+30,0

Stany Zjednoczone pozostają nadal jednym z najpoważniejszych eksporterów. W 1959/60 r. wywóz przekroczył 24 mln ton zbóż, tzn. o 9,3% więcej niż w 1958/59 r.

Jak wspomniano uprzednio, wywóz zbóż z Kanady cechuje wyraźna tendencja spadkowa. W porównaniu ze średnią dla lat 1952/53—1957/58 r. eksport zbóż chlebowych ograniczono o jedną dziesiątą, natomiast wywóz zbóż pastewnych zmniejszył się prawie do połowy. Ograniczenie eksportu zbóż przeznaczonych na paszę jest między innymi wynikiem rozwoju produkcji hodowlanej w Kanadzie.

Eksport argentyński obejmuje prawie wyłącznie kukurydzę i pszenicę. W roku 1959/60 wywóz kukurydzy w porównaniu z latami ubiegłymi wzrósł prawie o połowę, natomiast eksport pszenicy zmniejszył się o jedną czwartą. Na przestrzeni szeregu ostatnich lat argentyński eksport zbóż ulegał poważnym wahaniom. Wahania te tłumaczą się przede wszystkim wysokością uzyskiwanych zbiorów. Dodać należy, że eksport argentyński nie osiągnął dotychczas swego przedwojennego poziomu 10,6 mln ton.

Francuski handel zbożem ulega z roku na rok daleko idącym fluktuacjom. W niektórych latach (1952/53, 1956/57, 1958/59) kraj ten był importerem zbóż, natomiast w innych latach eksport poważnie dominował nad importem. W roku 1957/58 eksport brutto wszystkich zbóż sięgał blisko 3 mln ton. Eksport pszenicy w 1959/60 roku był prawie o połowę wyższy niż w roku poprzednim, stanowiąc natomiast zaledwie jedną piątą w stosunku do roku 1957/58. Dostawy jęczmienia w roku 1959/60 były prawie dziesięciokrotnie wyższe niż w roku poprzednim, stanowiąc natomiast zaledwie dwie trzecie wielkości eksportowanych w 1957/58 r. Na uwagę zasługuje wzrost produkcji zbóż pastewnych we Francji. Poważnemu rozszerzeniu uległy powierzchnie zajmowane przez kukurydzę (średnia powierzchnia w latach 1955—1959 z 589 tys. ha wzrosła w 1960 roku do 816 tys. ha). Przewiduje się, że w przypadku dalszego wzrostu produkcji, Francja w najbliższych latach eksportować będzie znaczne ilości kukurydzy.

Jedną z charakterystycznych przemian w dziedzinie importu, w porównaniu z okresem przedwojennym, jest stale rosnący udział pszenicy w imporcie krajów

azjatyckich. W roku 1959/60 azjatycki import pszenicy przekroczył po raz pierwszy wielkość importu europejskiego. W okresie przedwojennym na Europę przypadało prawie dwie trzecie światowego importu pszenicy, w chwili obecnej udział ten zmniejszył się do jednej trzeciej (w cyfrach absolutnych procent ten jest jeszcze niższy).

W roku 1959/60 pięć państw pozaeuropejskich: Indie, Japonia, Brazylia, Egipt, Zjednoczona Republika Arabska i Pakistan, importowały każde ponad milion ton pszenicy. Spośród wymienionych państw najpoważniejszym importers pszenicy są Indie (ponad 3 mln ton). Przeważająca część dostaw indyjskich pochodzi ze Stanów Zjednoczonych (85%), reszta natomiast przypada na Australię i Kanadę.

Japonia jest jedynym krajem pozaeuropejskim, który importuje znaczne ilości zbóż pastewnych, jakkolwiek dostawy pszenicy w 1959/60 r. stanowiły ponad dwie trzecie ogólnej masy zbóż. Import pszenicy w 1959/60 r. był siedmiokrotnie wyższy w porównaniu z okresem przedwojennym, natomiast import ryżu spadł z 2,2 do 1,5 mln ton.

Na przestrzeni szeregu ostatnich lat wzrost dostaw pszenicy do Brazylii kształtował się stosunkowo równomiernie. W roku 1959/60 wielkość dostaw pszenicy była dwukrotnie wyższa w porównaniu z okresem przedwojennym. Głównymi dostawcami pszenicy dla Brazylii są Argentyna i Stany Zjednoczone.

Dostawcą zboża do Egiptu, Zjednoczonej Republiki Arabskiej i Pakistanu są Stany Zjednoczone. Pakistan importuje wyłącznie pszenicę, Egipt zakupywał równocześnie nieznaczne ilości kukurydzy.

Tabela 3

Przewóz zbóż (łącznie) przez główne kraje importujące

Kraje	Średnia 1952—1957	1958/59	1959/60	1959/60 w stosunku do średniej 1952—1957
	w mln ton			w procentach
Europa Zachodnia	25,10	29,33	29,28	+16,6
Wielka Brytania	7,73	10,10	9,04	+16,9
Niemcy Zachodnie	4,89	5,20	5,16	+ 5,5
Holandia	2,62	3,54	4,02	+53,4
Azja	8,59	11,78	13,64	+58,8
Indie	1,46	3,64	3,56	+145,2
Japonia	3,28	4,02	3,96	+20,7
Ameryka Południowa	2,64	3,10	3,45	+13,1
Brazylia	1,56	2,08	2,18	+39,7

Europejski import zbóż w 1959/60 r. był przede wszystkim spowodowany wyjątkowo niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi roku 1959. Susza przyczyniła się z jednej strony do osiągnięcia bardzo dobrych zbiorów pszenicy wysokiej jakości, z drugiej strony natomiast, poważnemu ograniczeniu uległa produkowana ilość pasz, w szczególności pasz zielonych. W konsekwencji import zbóż chlebowych zmniejszył się blisko o 2,5 mln ton, natomiast import zbóż pastewnych o ponad 2 mln ton.

Wielka Brytania pozostała nadal najchłonniejszym rynkiem zbytu. Łączny import zbóż w roku 1959/60 wyniósł około 9 mln ton.

Następnym z kolei poważnym importers zbóż są Niemcy Zachodnie, jakkolwiek reeksportują one znaczne ilości pszenicy w formie mąki. Wspomniany eksport mąki w roku 1959/60 stanowił ekwiwalent około dwóch piątych globalnego importu pszenicy. Import zbóż pastewnych, wśród których podstawową pozycję zajmuje jęczmień, był znacznie większy od importu zbóż chlebowych i przekroczył prawie dwukrotnie wielkość importu netto pszenicy.

Podobnie w całości importu Holandii około dwóch trzecich stanowiły zboża pastewne.

Reasumując stwierdzić należy, że zapotrzebowanie na zboża w najbliższej perspektywie kształtować się będzie na obecnym poziomie. Nadwyżki skupione w krajach eksportujących będą w stanie w pełni pokryć istniejące zapotrzebowanie.

Wstępny szacunek plonów w krajach Zachodniej Europy pozwala oczekiwać pewnego wzrostu zapotrzebowania na pszenicę (wzrost o około 1,0—1,5 mln ton w porównaniu z rokiem ubiegłym). Natomiast wysoki zbiór ziemniaków, zielonej masy buraka cukrowego oraz zbóż pastewnych pozwala sądzić, że w najbliższej perspektywie zapotrzebowanie na zboże ulegnie pewnemu ograniczeniu.

Opr. E. Raszeja-Tobjasz